

การส่งเสริมและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิต
ของกลุ่มอาชีพหัตถกรรม เทศบาลตำบลเวียงนาง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ตามหลัก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

Promoting and Upgrading the Local Economy to Strengthen the Livelihood
Security of Handicraft Occupational Groups in Waeng Nang Sub-district
Municipality Mueang District Maha Sarakham Province Based on the Philosophy
of Sufficiency Economy for Sustainable Development

ปิยะวรรณ ยางคำ¹, นาวา มาสวนจิก^{2*}, ศิริินทร เลียงจินดาอวรร³, ปิญาภรณ์ พงศ์ศาสตร์⁴, นริศรา คำสิงห์⁵ และมนีวรรณ แผงจันดา⁶
Piyawan Yangkham¹, Nava Masaunjik^{2*}, Sirintorn Liengjindathaworn³, Piyaphon Phongsart⁴, Narisara Khamsing⁵
and Maneewan Phangjanda⁶

^{1,2*,3,4,5}อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁶ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลตำบลเวียงนาง จังหวัดมหาสารคาม

^{1,2*,3,4,5}Lecturer from the Faculty of Management Science Rajabhat Mahasarakham University

⁶Director of the Social Welfare Division Waeng Nang Sub-district Municipality MahaSarakhm Province

*Corresponding Author Email: navallou@hotmail.com

Received: 10 October 2025 Revised: 28 October 2025 Accepted: 4 November 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเดิมของกลุ่มอาชีพให้มีคุณภาพและเอกลักษณ์สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยใช้ผักตบชวาเป็นวัตถุดิบหลัก 2. เพื่อพัฒนาโลโก้และแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นและสามารถสร้างการรับรู้ในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดออนไลน์และสร้างช่องทางจำหน่ายใหม่ให้แก่กลุ่มอาชีพ และ 4. เพื่อเสริมสร้างความรู้ด้านการคำนวณต้นทุน การจัดทำบัญชี และการบริหารจัดการกลุ่มให้เป็นระบบและโปร่งใส เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มอาชีพหัตถกรรมผู้นำชุมชนและผู้แทนเทศบาลตำบลเวียงนาง ผู้เชี่ยวชาญ และลูกค้า รวมจำนวน 40 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การนำผักตบชวาซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้ในห้องน้ำมาใช้แทนเส้นพลาสติกช่วยลดต้นทุนได้เฉลี่ยร้อยละ 20-30 และทำให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากขึ้น สมาชิกในกลุ่มสามารถพัฒนาเทคนิคการสานให้ประณีตและทันสมัย ผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นมีทั้งความแข็งแรงและความสวยงาม จนสามารถจำหน่ายเชิงพาณิชย์ได้จริง 2) กลุ่มอาชีพหัตถกรรมตำบลเวียงนางได้พัฒนาแบรนด์ สานด้วยใจ (San Douy Jai) Weave with Heart เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมที่เกิดจากแนวคิดการสานด้วยใจ สร้างคุณค่าจากสิ่งธรรมดา เพื่อสะท้อนการใช้ภูมิ

ปัญหาท้องถิ่นในการแปรรูปผักตบชวา ให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่ทั้งสวยงาม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามและสำนักบริการวิชาการเป็นหน่วยสนับสนุนหลักในการพัฒนาแบรนด์และผลิตภัณฑ์ ช่วยให้จำหน่ายสินค้าได้ง่ายขึ้นและขยายตลาดได้กว้างขึ้น 3) สมาชิกกลุ่มสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น Facebook Page, Line และการไลฟ์สดขายสินค้าได้จริง ส่งผลให้ยอดขายเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 42.86 ภายในสามเดือนหลังการอบรม และมีลูกค้าจากนอกพื้นที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ 4) กลุ่มอาชีพมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบด้านการเงินและบัญชี จัดทำสมุดรายรับ รายจ่าย และสรุปผลการดำเนินงานทางการเงินทุกเดือนอย่างต่อเนื่อง สมาชิกมีความรู้เรื่องการคำนวณต้นทุน กำไร และการตั้งราคาขายมากขึ้น ความโปร่งใสทางบัญชีช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความสามัคคีในกลุ่ม

คำสำคัญ: เศรษฐกิจฐานราก, กลุ่มอาชีพหัตถกรรม, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research consists purposes were 1. to develop and enhance the quality and uniqueness of existing handicraft products by incorporating local identity through the use of water hyacinth as the main raw material 2. to create and strengthen the logo and branding of the products to increase their market recognition and competitiveness 3. to improve the group's capability in online marketing and develop new distribution channels and 4. to enhance knowledge and skills in cost calculation, bookkeeping and group management for systematic and transparent operations. This study employed a qualitative research approach. The research instrument was a semi-structured interview. The target group consisted of members of handicraft occupational groups, community leaders and representatives of Waeng Nang Subdistrict Municipality, experts, and customers, totaling 40 participants selected through purposive sampling. The data collected from relevant documents were then analyzed using content analysis. The findings revealed that 1) utilizing water hyacinth an abundant local waste material as a substitute for plastic weaving strands helped reduce production costs by approximately 20–30 percent while adding a distinct local identity to the products. Group members were able to improve their weaving techniques, resulting in products that were both durable and aesthetically pleasing, suitable for commercial markets 2) The handicraft group of Waeng Nang Subdistrict developed a local brand named San Douy Jai (Weave with Heart) as its unique identity. The concept of “weaving with heart” symbolizes the transformation of ordinary natural materials into valuable handicrafts through local wisdom, promoting environmentally friendly production and generating income for the community. Rajabhat Maha Sarakham University and the Office of Academic Services served as the main supporting institutions in developing the brand and product design, enabling the group to expand its market reach and increase sales opportunities 3) Members successfully applied digital tools such as Facebook Pages, Line, and live-streaming sales to promote

their products. As a result, total sales increased by approximately 42.86 percent within three months after training, with a growing customer base beyond the local area and 4) The group established designated members responsible for finance and accounting, maintained monthly financial records, and reported income and expenses regularly. Members developed a better understanding of cost calculation, profit estimation and pricing strategies. Transparent financial management strengthened trust, accountability and unity within the group.

Keywords: Local Economy, Handicraft Occupational Groups, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

เทศบาลตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ครอบคลุมพื้นที่ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองแวง (หมู่ 1 และ 8) บ้านหนองเส้ง (หมู่ 9) และบ้านหนองเจริญ (หมู่ 11) มีประชากรรวม 5,627 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 24.83) และเกษตรกรรมทำนา (ร้อยละ 19.67) ในพื้นที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ 5 แห่งซึ่งเต็มไปด้วยผักตบชวา (เทศบาลตำบลแวงน่าง , 2568) นำมาซึ่งแนวคิดการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมสร้างรายได้ อย่างไรก็ตาม การสำรวจร่วมกับกลุ่มสานตะกร้าพลาสติกของชุมชนพบว่า ปัญหาหลักอยู่ที่การพึ่งพาวัตถุดิบพลาสติกที่ไม่ยั่งยืน ผลิตภัณฑ์ยังขาดเอกลักษณ์ ขาดทักษะออกแบบ ขาดความรู้ด้านตลาดออนไลน์ และขาดระบบบัญชีที่เป็นระบบส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มยังไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (Local Economy) มุ่งให้คนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการผลิต การบริโภค และการจัดการทรัพยากร เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน รวิกันต์ อำนวย (2567) พบว่า การนำหลักปรัชญานี้มาประยุกต์ใช้ในระดับชุมชนช่วยลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และสร้างความพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน การรวมกลุ่ม การพัฒนาความรู้ และการเชื่อมโยงตลาดคือหัวใจสำคัญของการสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคง ขณะเดียวกัน อนงค์วรรณ อุปประดิษฐ์ (2566) ศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของงานจักสานเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเพิ่มกำไรและความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่าการต่อยอดผลิตภัณฑ์และการออกแบบใหม่ที่มีเอกลักษณ์จะช่วยเพิ่มมูลค่าให้สินค้าหัตถกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ ในด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์ ทัดพงศ์ นามวัฒน์ และธนพร จนาพิระกนิษฐ (2566) พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผักตบชวาให้มีลวดลายเฉพาะ การสร้างตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น รวมถึงการขยายช่องทางจำหน่ายออนไลน์ ส่งผลให้รายได้ของวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 นอกจากนี้ ศิริทิพย์ กุลจิตรตรี และสุวิมล มธุรส (2566) เสนอว่า นวัตกรรมเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะนวัตกรรมด้านการตลาด การรวมกลุ่ม การสร้างตราสินค้า และการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการยกระดับจากการผลิตพื้นบ้านไปสู่การสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ส่วนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก็มีบทบาทสำคัญเช่นกัน งานของณกฤติกา ทรัพย์พ่วง และคณะ (2566) ชี้ว่าการอนุรักษ์และพัฒนางานจักสานจะประสบผลสำเร็จเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกมิติ ตั้งแต่การตัดสินใจ การปฏิบัติ การประเมินผล ไปจนถึงการแบ่งปันผลประโยชน์

ดังนั้น จากบริบทและองค์ความรู้ที่กล่าวมา โครงการการส่งเสริมและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมเทศบาลตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จึงได้รับการออกแบบให้บูรณาการทรัพยากรท้องถิ่นเข้ากับความรู้สมัยใหม่ ภายใต้งบประมาณสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาโลโก้และแบรนด์ผลิตภัณฑ์ ขยายช่องทางตลาดออนไลน์ เสริมความรู้ด้านการคำนวณต้นทุน การบัญชี และพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากผักตบชวาให้มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผลลัพธ์ที่ได้ไม่เพียงเพิ่มรายได้และศักยภาพการแข่งขันของกลุ่ม แต่ยังสร้างต้นแบบเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ ที่สะท้อนการพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมและยั่งยืน สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG 8) อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเดิมของกลุ่มอาชีพให้มีคุณภาพและเอกลักษณ์สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยใช้ผักตบชวาเป็นวัตถุดิบหลัก
2. เพื่อพัฒนาโลโก้และแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นและสามารถสร้างการรับรู้ในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดออนไลน์และสร้างช่องทางจำหน่ายใหม่ให้แก่กลุ่มอาชีพ
4. เพื่อเสริมสร้างความรู้ด้านการคำนวณต้นทุน การจัดทำบัญชี และการบริหารจัดการกลุ่มให้เป็นระบบและโปร่งใส

การบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก

เศรษฐกิจฐานราก (Local Economy) เป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นให้ประชาชนในระดับชุมชนเป็นศูนย์กลางของการผลิต การบริโภค และการกระจายรายได้ โดยเน้นการพึ่งพาตนเองและใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างรู้คุณค่า ตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานของความเชื่อว่าเศรษฐกิจประเทศจะแข็งแกร่งได้ หากฐานรากมั่นคง ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีรายได้ มีอาชีพ และมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรด้วยตนเองอย่างเป็นระบบและยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงไม่ใช่เพียงการช่วยเหลือเชิงสังคม แต่เป็นการสร้างกลไกทางเศรษฐกิจที่เกิดจากคนในพื้นที่ เพื่อให้สามารถแข่งขันในระดับประเทศได้ด้วยศักยภาพของตนเอง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากต้องอาศัยทั้งโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ และกลไกการตลาดที่เอื้อต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มในชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริม “วิสาหกิจชุมชน” ให้เป็นหน่วยเศรษฐกิจขนาดย่อมที่ขับเคลื่อนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ พร้อมทั้งต้องเชื่อมโยงกับภาคส่วนอื่น ๆ เช่น หน่วยงานรัฐ มหาวิทยาลัย ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง และสามารถขยายผลได้ในระดับภูมิภาค นอกจากนี้ แผนแม่บทยังเน้นเรื่องการพัฒนาคนให้มีทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจ การตลาด และการใช้เทคโนโลยี เพื่อยกระดับสินค้าชุมชนไปสู่ตลาดเชิงพาณิชย์ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

2. แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) เป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรพระราชทานแก่สังคมไทยตั้งแต่พุทธศักราช 2517 หลักสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นหลักการที่มุ่ง “ความสุข” และ “ประโยชน์สุข” ของประชาชน และสังคม ซึ่งความสุข เป็นสภาวะทางจิตใจที่เป็นบวก เป็นผลมาจากทั้งปัจจัยภายนอก คือ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม และปัจจัยภายในคือ ระดับสติปัญญา วิธีคิด หลักคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลนั้น ประโยชน์สุข คือสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะและนำมาซึ่งความสุขสงบ และเจริญก้าวหน้าของสังคม การจะบรรลุความสุขและประโยชน์สุข คือมิติต่าง ๆ ของชีวิตและสังคมมีความสุข สงบและสมดุล และพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลง มิติที่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญคือ มิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม และการจะเกิดความสมดุลและพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ข้างต้นได้ กระบวนการตัดสินใจควรอยู่บนพื้นฐานของหลักการ 3 ประการและเงื่อนไข 2 ประการ ประกอบด้วย 1) ความมีเหตุผล คือ ในการดำเนินการใด ๆ ต้องมองเห็นทางเลือกที่เกี่ยวข้อง เห็นเหตุและผล และผลกระทบทั้งทางบวกและลบของทางเลือกต่าง ๆ เห็นผลที่เป็นคุณค่าแท้ของการดำเนินการนั้น ๆ 2) ความพอประมาณ คือ การดำเนินการควรต้องใช้ทรัพยากรและดำเนินการในระดับที่พอดีเหมาะสมกับเงื่อนไขที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายในแบบที่ประหยัดไม่เกิดของเสียโดยไม่จำเป็น 3) มีภูมิคุ้มกัน คือ มีการพิจารณาถึงแผนสำรอง รองรับการเปลี่ยนแปลงที่คาดไม่ถึง และเงื่อนไข 2 ประการ ได้แก่ 1) เงื่อนไขความรู้ คือ ต้องมีทั้งองค์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องและมีสติปัญญาที่จะพิจารณาว่าสิ่งที่เลือกจะนำไปสู่ความสุขและประโยชน์สุขหรือไม่ 2) เงื่อนไขคุณธรรม คือ อยู่บนฐานของหลักคุณธรรมและศีลธรรมอันดีของสังคม ไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อคนอื่นหรือสิ่งแวดล้อม

3. แนวคิดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป็นเป้าหมายการพัฒนาระดับโลกที่นำเสนอโดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations) มีระยะเวลา 15 ปี เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 2559 – 2573 โดยประเทศสมาชิก 193 ประเทศ ได้ลงนามรับรองวาระการพัฒนา 2030 (Agenda 2030) ในวันที่ 25 กันยายน 2558 เป้าหมาย SDGs มีทั้งหมด 17 ข้อ ครอบคลุมมิติสังคม (People) เศรษฐกิจ (Prosperity) สิ่งแวดล้อม (Planet) สันติภาพ (Peace) และหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ซึ่งสอดคล้องกับสามเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) คือ ด้านสังคม (People) สิ่งแวดล้อม (Planet) และ Profit (ผลกำไร) จุดเน้นที่สำคัญของเป้าหมาย SDGs คือ การมุ่งที่จะกำจัดความยากจนในทุกมิติ ลดความเหลื่อมล้ำทั้งในประเทศและต่างประเทศ รับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้โลกยังเป็นระบบสนับสนุนสิ่งมีชีวิตได้อยู่ (ชล บุนนาค และภุชณิศ กมลนรเทพ, 2563)

4. แนวคิดการต่อยอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมให้มีคุณค่า

งานหัตถกรรมเป็นผลงานสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณค่า ทำจากวัสดุธรรมชาติและใช้เครื่องมือพื้นบ้านในการผลิตด้วยทักษะฝีมือและความชำนาญที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดเป็นผลงานหัตถกรรมที่มีคุณค่า เพื่อนำมาใช้งานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้น และนำมาซึ่งการพัฒนาสู่การเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งแนวทางการพัฒนาสินค้าให้เกิดความยั่งยืน คือ การสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมให้เกิดคุณค่า 4 ประการ ได้แก่ 1) คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น 2) คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต 3) คุณค่าทางความงาม 4) คุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย (ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา, 2559)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รวิกานต์ อำนวย (2567) การพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากภายใต้การทำเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก พบว่า 1) ลักษณะการทำเกษตรภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการลดรายจ่าย มีการเพิ่มรายได้ มีการใช้จ่ายในครัวเรือนอย่างประหยัด มีกลุ่มออมทรัพย์ และมีการพึ่งพาตนเอง 2) เงื่อนไขความสำเร็จของการทำเกษตรภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีความรู้ และมีคุณธรรม 3) รูปแบบการทำเกษตรภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ควบคู่กับการมีคุณธรรมและความรู้ โดยเกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ปฏิบัติ มีผู้นำชุมชนคอยขับเคลื่อน และภาครัฐสนับสนุน มีการจัดสรรพื้นที่เป็นสัดส่วนมากขึ้น ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดต้นทุน แปรรูปสินค้าเกษตร เรียนรู้และพัฒนา และ 4) การพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากภายใต้การทำเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจ เสริมสร้างศักยภาพ พัฒนาทักษะและความรู้ ส่งเสริมการรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย พัฒนาตลาดหาช่องทางในการจำหน่ายสินค้าเกษตร และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์ (2566) ได้ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของการสานกระเป๋าสานจากเส้นพลาสติกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานบ้านเมฆะหลวง อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มสมาชิกจำนวน 7 ราย พบว่า ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยเท่ากับ 214.11 บาท โดยประกอบด้วยต้นทุนวัตถุดิบ 48 บาท (ร้อยละ 22.42) ค่าแรงงาน 166 บาท (ร้อยละ 77.53) และค่าใช้จ่ายในการผลิตอื่น ๆ 0.11 บาท (ร้อยละ 0.05) รายได้จากการจำหน่ายกระเป๋าสานอยู่ที่ ไบละ 250 บาท หรือคิดเป็นรายได้ต่อวัน 500 บาท และมีต้นทุนต่อวัน 428.22 บาท คิดเป็น กำไรขั้นต้นต่อวัน 71.78 บาท หรือ กำไรขั้นต้นต่อเดือน 2,153.40 บาท โดยมี จุดคุ้มทุนอยู่ที่ 2.33 ใบ หรือคิดเป็นเงิน 582.50 บาท อัตรากำไรขั้นต้นต่อยอดขายอยู่ที่ร้อยละ 14.36 แสดงให้เห็นว่าการสานกระเป๋าสานจากเส้นพลาสติกมีผลตอบแทนสูงกว่าต้นทุน แม้จะไม่มากแต่มีความน่าลงทุนเนื่องจากวัตถุดิบสามารถหาได้ง่ายในท้องตลาดและไม่ขาดแคลน ทำให้การผลิตสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยยังเสนอแนะว่า การเพิ่มทักษะด้านเทคนิคการสาน การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ และการสร้างความโดดเด่นด้านความสวยงาม จะช่วยเพิ่มอัตรากำไรขั้นต้นและศักยภาพทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน งานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในระดับชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน การเพิ่มทักษะด้านการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายยังเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าหัตถกรรมท้องถิ่นอันสอดคล้องกับแนวคิดการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนของกลุ่มอาชีพในชุมชน

ทัตพงศ์ นามวัฒน์ และธนพร จนาพิระกนิษฐ (2566) ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ทางการตลาด วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานผักตบชวา อำเภอบึง จังหวัดเชียงราย พบว่า ผลิตภัณฑ์กระเป๋าสานผักตบชวารูปแบบใหม่ที่ผสมผสานลายผ้าปัก สามารถสร้างความโดดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นได้ ผู้บริโภคมีความคิดเห็นในภาพรวมต่อผลิตภัณฑ์ ตราผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ในช่วง 3.80–3.95 ซึ่งแสดงถึงการยอมรับในด้านคุณภาพและความน่าสนใจของผลิตภัณฑ์ ซึ่งการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์โดยใช้ TOWS Matrix และ Balanced Scorecard ทำให้สามารถกำหนดกลยุทธ์หลักได้ 4 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ด้านการตลาด กลยุทธ์ด้านการจัดการ และกลยุทธ์ด้านการเงิน โดย

เน้น กลยุทธ์เชิงรุก เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การเพิ่มช่องทางจำหน่ายออนไลน์ และการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานสนับสนุน ผลจากการดำเนินการเพิ่มช่องทางจำหน่ายออนไลน์ 2 ช่องทาง ทำให้รายได้ต่อเดือนของวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับช่วงที่จำหน่ายเฉพาะออฟไลน์ นอกจากนี้การรวมกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานผักตบชวา ตำบลแม่ลอย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดศรีสะเกษ มีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรและผู้สูงอายุ ซึ่งใช้เวลาว่างจากการทำเกษตรมาผลิตสินค้าหัตถกรรมเพื่อสร้างรายได้เพิ่มเติม ถือเป็นตัวอย่างของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

ศิริทิพย์ กุลจิตตรศรี และสุวิมล มธูรส (2566) ได้ศึกษาวัฒนธรรมส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน พบว่า วัฒนธรรมเป็นการใช้องค์ความรู้หรือความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ ที่ส่งผลประโยชน์และคุณค่าต่อสังคมในวงกว้าง โดยวัฒนธรรมเปรียบเสมือนกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะในภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมของประเทศ จึงเห็นถึงการกระตุ้นให้ภาคการผลิตต่าง ๆ นำวัฒนธรรมเข้ามาปรับใช้เพื่อผลักดันความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเป็นความหวังที่จะทำให้ประเทศไทยสามารถก้าวผ่านกับดักรายได้ปานกลาง นอกจากมุมมองของวัฒนธรรมในเชิงการพัฒนาเศรษฐกิจแล้ว ความยั่งยืนนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องพัฒนารากฐานทางสังคมให้แข็งแรงด้วย สำหรับแนวทางการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมในการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในด้านการตลาด การสร้างตราสินค้า การประชาสัมพันธ์ และการบริหารจัดการในการทำงานร่วมกัน 2) การต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ อันเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนารากฐานรากได้อย่างยั่งยืน 3) ส่งเสริมให้มีนวัตกรรมทางการเงินเพื่อสนับสนุนแหล่งทุนให้กับเศรษฐกิจชุมชน

กฤติกา ทรัพย์พ่วง, วิจิตรา ศรีสอน และศิริโรจน์ ภาคสุวรรณ (2566) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์งานจักสานผักตบชวาในพื้นที่ตำบลสรพยา อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อจำแนกรายด้าน พบว่าการมีส่วนร่วมสูงสุดคือ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ รองลงมาคือด้านการตัดสินใจ ด้านการประเมินผล และด้านการปฏิบัติ ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจของการอนุรักษ์งานจักสานมากที่สุด ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ เช่น การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัย การพัฒนาช่างฝีมือรุ่นใหม่ การถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตที่เหมาะสม การจัดการวัตถุดิบอย่างยั่งยืนเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการขาดแคลน และการเพิ่มช่องทางจำหน่ายให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคปัจจุบัน รวมทั้งการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและสถานศึกษาในการบูรณาการงานจักสานเข้ากับหลักสูตรอาชีพ นอกจากนี้ ยังเน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน แต่ยังส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์งานจักสานผักตบชวา จะเกิดความยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อมีการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกมิติ ทั้งการตัดสินใจ การปฏิบัติ การประเมินผล และการแบ่งปันผลประโยชน์ ควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการออกแบบ การจัดการวัตถุดิบ และช่องทางการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของเศรษฐกิจฐานรากที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มอาชีพหัตถกรรมผักตบชวาและจักสานในพื้นที่เทศบาลตำบลแวงน่าง จำนวน 20 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากสมาชิกที่มีความรู้ ความชำนาญ และมีส่วนร่วมในการผลิตหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ผู้นำชุมชนและผู้แทนเทศบาลตำบลแวงน่าง จำนวน 5 คน เพื่อสะท้อนบริบท การสนับสนุน และแนวทางการพัฒนาตามนโยบายท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาดออนไลน์ จำนวน 5 คน เพื่อให้ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างแบรนด์ และการจำหน่าย ผู้บริโภคหรือลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 คน เพื่อสะท้อนมุมมอง ความต้องการ และการรับรู้ต่อผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 40 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จำนวน 10 คำถาม ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับบริบทของชุมชน การผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างแบรนด์ การตลาดออนไลน์ และการบริหารจัดการทางการเงิน

2.2 แบบสังเกตและบันทึกภาคสนาม (Observation and Field Notes) ใช้ในการเก็บข้อมูลระหว่างการอบรม การผลิต และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Workshop) ใช้ระหว่างการอบรมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ร่วมเสนอแนวคิดและประเมินผลร่วมกัน

อีกทั้ง การตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์และแนวคำถามได้รับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความครบถ้วน ความเหมาะสม และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การสำรวจและวิเคราะห์บริบทชุมชน ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มอาชีพหัตถกรรม ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตพื้นที่จริง ระยะที่ 2 การลงมือปฏิบัติร่วมกับชุมชน (Action Phase) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มอาชีพในประเด็นต่อไปนี้ การพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา การออกแบบโลโก้และสร้างแบรนด์ การทำการตลาดออนไลน์ การคำนวณต้นทุน กำไร และการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ระยะที่ 3 การสรุปโครงการ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบ การวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) โดยดำเนินการดังนี้ 1) ถอดเทปและบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมเชิงปฏิบัติการ 2) จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นสำคัญ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์และวัตถุดิบ ด้านการออกแบบและแบรนด์ ด้านการตลาดและช่องทางจำหน่าย ด้านต้นทุน การเงิน และการบัญชี 3) การวิเคราะห์เนื้อหาและตีความเชิงลึก เพื่อสังเคราะห์แนวทางการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และ 4) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น การสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และเอกสารประกอบ

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. พัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเดิมของกลุ่มอาชีพให้มีคุณภาพและเอกลักษณ์สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยใช้ผักตบชวาเป็นวัตถุดิบหลัก

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชาวบ้านและสมาชิกกลุ่ม ให้ข้อมูลว่าการใช้ผักตบชวาแทนเส้นพลาสติกช่วยลดต้นทุนและทำให้สินค้ามีคุณค่า ผู้นำชุมชน กล่าวว่าการพัฒนาเทคนิคการสานและย้อมสีธรรมชาติทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และผู้บริโภคในตลาดทดลองจำหน่าย เห็นว่าผลิตภัณฑ์ดูทันสมัย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเหมาะกับตลาดของชาวกรุงเทพฯ 2) การฝึกอบรมการผลิตผักตบชวาในชุมชนตำบลเวียงนาง พบว่า สมาชิกกลุ่มอาชีพกว่าร้อยละ 90 สามารถออกแบบและสานผลิตภัณฑ์ตะกร้ารูปแบบใหม่ได้จริง

2. พัฒนาโลโก้และแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นและสามารถสร้างการรับรู้ในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชาวบ้านและสมาชิกกลุ่ม เห็นว่าการมีแบรนด์ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของร่วม คณะผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ระบุว่า การออกแบบโลโก้ร่วมกับชุมชนทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างเรื่องราวท้องถิ่นกับภาพลักษณ์เชิงพาณิชย์ ผู้ซื้อสินค้า ให้ความเห็นว่าการมีแบรนด์ดูน่าเชื่อถือและมีความเป็นเอกลักษณ์มากกว่าก่อนพัฒนาแบรนด์ 2) การอบรมเรื่องพัฒนาโลโก้และแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ส่งผลให้กลุ่มอาชีพพัฒนาแบรนด์ สานด้วยใจ (San Douy Jai) Weave with Heart เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมเทศบาลตำบลเวียงนาง จังหวัดมหาสารคาม ที่เกิดจากแนวคิด “การสานด้วยใจ สร้างคุณค่าจากสิ่งธรรมดา” เพื่อสะท้อนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแปรรูป ผักตบชวา ให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่ทั้งสวยงาม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามและสำนักบริการวิชาการเป็นหน่วยสนับสนุนหลักในการพัฒนาแบรนด์และผลิตภัณฑ์ แนวคิดของแบรนด์ชื่อ “สานด้วยใจ” สื่อถึง “การทำงานด้วยความรัก ความตั้งใจ และความร่วมมือ” ของสมาชิกในชุมชนที่ร่วมกันสร้างสรรค์งานหัตถกรรมแต่ละชิ้นด้วยความประณีตและหัวใจที่ผูกพันกับบ้านเกิด ส่วนคำว่า Weave with Heart เป็นการแปลเชิงอารมณ์ที่สื่อถึงการถ่ายทอดจิตวิญญาณผ่านเส้นสาน เปรียบการสานแต่ละเส้นเสมือนการถักทอความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้น ทั้งยังสะท้อนถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และใช้ทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดคุณค่ามากที่สุด

3. พัฒนาศักยภาพด้านการตลาดออนไลน์และสร้างช่องทางจำหน่ายใหม่ให้แก่กลุ่มอาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชาวบ้านและสมาชิกกลุ่ม กล่าวว่าเมื่อมีช่องทางออนไลน์ เราสามารถขายได้ทุกวัน ไม่ต้องรอออกบูธ ผู้บริโภคในต่างจังหวัด ยืนยันว่าการเข้าถึงผ่านออนไลน์ทำให้รู้จักสินค้าใหม่ ๆ ของชุมชนมากขึ้น และผู้ใหญ่บ้านและผู้นำท้องถิ่น ให้ความเห็นว่าการตลาดออนไลน์ช่วยให้กลุ่มอาชีพมีรายได้เสริมและมีแรงจูงใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อเนื่อง 2) อบรมการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดออนไลน์และสร้างช่องทางจำหน่ายใหม่ให้แก่กลุ่มอาชีพหลังการอบรม พบว่า สมาชิกกลุ่มมีการโพสต์ประชาสัมพันธ์สินค้าอย่างต่อเนื่อง และสามารถขายสินค้าออนไลน์ได้จริงยอดขายเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นจาก 3,500 บาท เป็น 5,000 บาทต่อกลุ่ม (เพิ่มขึ้นร้อยละ 42.86)

4. เสริมสร้างความรู้ด้านการคำนวณต้นทุน การจัดทำบัญชี และการบริหารจัดการกลุ่มให้เป็นระบบและโปร่งใส

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้รับผิดชอบด้านบัญชีของกลุ่ม ระบุว่าการทำงานบัญชีช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง และทำให้เห็นกำไรจริง หน่วยงานเทศบาลตำบลแวงน่าง เห็นว่าระบบบัญชีช่วยให้การขอสนับสนุนงบประมาณในอนาคตมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และผู้วิจัยสรุปว่าการสร้างวินัยทางการเงินทำให้กลุ่มมีความมั่นคงและสามารถพึ่งพาตนเองได้ 2) กลุ่มอาชีพได้เรียนรู้การทำบัญชีรายรับ รายจ่าย การวิเคราะห์ต้นทุนต่อชิ้น และการตั้งราคาขายที่เหมาะสม และจัดทำสมุดบัญชีอย่างเป็นระบบ สมาชิกร้อยละ 85 ระบุว่ามีความเข้าใจเรื่องต้นทุนและกำไรดีขึ้น และสามารถวางแผนการผลิตให้คุ้มค่ามากขึ้น

ภาพที่ 1 กิจกรรมอบรมโครงการฯ (ปิยะวรรณ ยางคำ และคณะ, 2568)

ภาพที่ 2 กิจกรรมอบรมโครงการฯ (ปิยะวรรณ ยางคำ และคณะ, 2568)

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์หลังการอบรมโครงการฯ (ปิยะวรรณ ยางคำ และคณะ, 2568)

ภาพที่ 4 แบนด์และโลโก้หลังการอบรมโครงการฯ และการออกบูธแสดงสินค้า (ปิยะวรรณ ยางคำ และคณะ, 2568)

ภาพที่ 5 การออกบูธแสดงสินค้า (ปิยะวรรณ ยางคำ และคณะ, 2568)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. พัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเดิมของกลุ่มอาชีพให้มีคุณภาพและเอกลักษณ์สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยใช้ผักตบชวาเป็นวัตถุดิบหลัก

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชาวบ้านและสมาชิกกลุ่ม ให้ข้อมูลว่า การใช้ผักตบชวาแทนเส้นพลาสติกช่วยลดต้นทุนและทำให้สินค้าดูมีคุณค่า ผู้นำชุมชน กล่าวว่า การพัฒนาเทคนิคการสานและย้อมสีธรรมชาติทำให้ผลิตภัณฑ์ดูมีคุณค่าทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และผู้บริโภคในตลาดทดลองจำหน่าย เห็นว่าผลิตภัณฑ์ดูทันสมัย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเหมาะกับตลาดของชาวอังกฤษ 2) การฝึกอบรมการผลิตผลิตภัณฑ์ผักตบชวาในชุมชนตำบลแว้งนาง พบว่า สมาชิกกลุ่มอาชีพกว่าร้อยละ 90 สามารถออกแบบและสานผลิตภัณฑ์ตะกร้ารูปแบบใหม่ได้จริง

2. พัฒนาโลโก้และแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นและสามารถสร้างการรับรู้ในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชาวบ้านและสมาชิกกลุ่ม เห็นว่าการมีแบรนด์ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของร่วม คณะผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ระบุว่า การออกแบบโลโก้ร่วมกับชุมชนทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างเรื่องราวท้องถิ่นกับภาพลักษณ์เชิงพาณิชย์ ผู้ซื้อสินค้า ให้ความเห็นว่าผลิตภัณฑ์ดูน่าเชื่อถือและมีความเป็นเอกลักษณ์มากกว่าก่อนพัฒนาแบรนด์ 2) การอบรมเรื่องพัฒนาโลโก้และแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ส่งผลให้กลุ่มอาชีพพัฒนาแบรนด์ สานด้วยใจ (San Douy Jai) Weave with Heart เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมเทศบาลตำบลแว้งนาง จังหวัดมหาสารคาม ที่เกิดจากแนวคิด “การสานด้วยใจ สร้างคุณค่าจากสิ่งธรรมดา” เพื่อสะท้อนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแปรรูป ผักตบชวา ให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่ทั้งสวยงาม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามและสำนักบริการวิชาการเป็นหน่วยงานสนับสนุนหลักในการพัฒนาแบรนด์และผลิตภัณฑ์ แนวคิดของแบรนด์ชื่อ “สานด้วยใจ” สื่อถึง “การทำงานด้วยความรัก ความตั้งใจ และความร่วมมือ” ของสมาชิกในชุมชนที่ร่วมกันสร้างสรรค์งานหัตถกรรมแต่ละชิ้นด้วยความ

ประณีตและหัวใจที่ผูกพันกับบ้านเกิด ส่วนคำว่า Weave with Heart เป็นการแปลงเชิงอารมณ์ที่สื่อถึงการถ่ายทอดจิตวิญญาณผ่านเส้นสาน เปรียบการสานแต่ละเส้นเสมือนการถักทอความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้น ทั้งยังสะท้อนถึงการพัฒนาย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และใช้ทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดคุณค่ามากที่สุด

3. พัฒนาศักยภาพด้านการตลาดออนไลน์และสร้างช่องทางจำหน่ายใหม่ให้แก่กลุ่มอาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ชาวบ้านและสมาชิกกลุ่ม กล่าวว่าเมื่อมีช่องทางออนไลน์ เราสามารถขายได้ทุกวัน ไม่ต้องรอรอกบฏ ผู้บริโภคในต่างจังหวัด ยืนยันว่าการเข้าถึงผ่านออนไลน์ทำให้รู้จักสินค้าใหม่ ๆ ของชุมชนมากขึ้น และผู้ใหญ่บ้านและผู้นำท้องถิ่น ให้ความเห็นว่าการตลาดออนไลน์ช่วยให้กลุ่มอาชีพมีรายได้เสริมและมีแรงจูงใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อเนื่อง 2) อบรมการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดออนไลน์และสร้างช่องทางจำหน่ายใหม่ให้แก่กลุ่มอาชีพหลังการอบรม พบว่าสมาชิกกลุ่มมีการโพสต์ประชาสัมพันธ์สินค้าอย่างต่อเนื่อง และสามารถขายสินค้าออนไลน์ได้จริงยอดขายเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นจาก 3,500 บาท เป็น 5,000 บาทต่อกลุ่ม (เพิ่มขึ้นร้อยละ 42.86)

4. เสริมสร้างความรู้ด้านการคำนวณต้นทุน การจัดทำบัญชี และการบริหารจัดการกลุ่มให้เป็นระบบและโปร่งใส

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้รับผิดชอบด้านบัญชีของกลุ่ม ระบุว่าการทำงานบัญชีช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง และทำให้เห็นกำไรจริงหน่วยงานเทศบาลตำบลแว้งนาง เห็นว่าระบบบัญชีช่วยให้การขอสนับสนุนงบประมาณในอนาคตมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และผู้วิจัยสรุปว่าการสร้างวินัยทางการเงินทำให้กลุ่มมีความมั่นคงและสามารถพึ่งพาตนเองได้ 2) กลุ่มอาชีพได้เรียนรู้การทำบัญชีรายรับ รายจ่าย การวิเคราะห์ต้นทุนต่อชิ้น และการตั้งราคาขายที่เหมาะสม และจัดทำสมุดบัญชีอย่างเป็นระบบ สมาชิกร้อยละ 85 ระบุว่ามีความเข้าใจเรื่องต้นทุนและกำไรดีขึ้น และสามารถวางแผนการผลิตให้คุ้มค่ามากขึ้น

การอภิปรายผล

การวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การนำผักตบชวาซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่นมาใช้แทนเส้นพลาสติกช่วยลดต้นทุนได้เฉลี่ยร้อยละ 20-30 และทำให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากขึ้น สมาชิกในกลุ่มสามารถพัฒนาเทคนิคการสานให้ประณีตและทันสมัย ผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นมีทั้งความแข็งแรงและความสวยงาม จนสามารถจำหน่ายเชิงพาณิชย์ได้จริง สอดคล้องกับอนงค์วรรณ อุปประดิษฐ์ (2566) ซึ่งระบุว่า การเข้าใจต้นทุนและการพัฒนาทักษะด้านเทคนิคช่วยให้สหกิจชุมชนจักสานสามารถเพิ่มกำไรขั้นต้นและความสามารถในการแข่งขันได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับวิภากร อำนวย (2567) พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องอาศัยการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า มีความพอประมาณ และสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน สรุปได้ว่าการใช้ผักตบชวาแทนพลาสติกในงานหัตถกรรมไม่เพียงลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ยังเป็นการสร้างคุณค่าใหม่จากทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้เกิดนวัตกรรมสีเขียวที่เชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

2. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กลุ่มอาชีพหัตถกรรมตำบลแว้งนางได้พัฒนาแบรนด์ สานด้วยใจ (San Douy Jai) Weave with Heart เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมเทศบาลตำบลแว้งนาง จังหวัดมหาสารคาม ที่เกิดจากแนวคิดการสานด้วยใจ สร้างคุณค่าจากสิ่งธรรมดา เพื่อสะท้อนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแปรรูปผักตบชวา ให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์

หัตถกรรมที่ทั้งสวยงาม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามและสำนักบริการวิชาการเป็นหน่วยสนับสนุนหลักในการพัฒนาแบรนด์และผลิตภัณฑ์ ช่วยทำให้จำหน่ายสินค้าได้ง่ายขึ้นและขยายตลาดได้กว้างขึ้น สอดคล้องกับทตพงศ์ นามวัฒน์ และธนพร จนาพิระกนิษฐ (2566) ที่ศึกษากลยุทธ์การตลาดของวิสาหกิจชุมชนจักสานผักตบชวาในจังหวัดเชียงราย พบว่า การพัฒนาตราผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่โดดเด่นช่วยเพิ่มรายได้ของกลุ่มได้ร้อยละ 20 และสอดคล้องกับศิรินทิตย์ กุลจิตรตรี และสุวิมล มธุรส (2566) ที่ชี้ว่า การสร้างแบรนด์ท้องถิ่นร่วมกับนวัตกรรมการตลาดเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่าการพัฒนาแบรนด์และโลโก้ของชุมชนไม่เพียงสร้างการจดจำในตลาด แต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างคุณค่าและความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่ ทำให้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกลายเป็นสินค้าที่มีเรื่องราวและเอกลักษณ์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า สมาชิกกลุ่มสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น Facebook Page, Line และการไลฟ์สดขายสินค้าได้จริงส่งผลให้ยอดขายเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 42.86 ภายในสามเดือนหลังการอบรม และมีลูกค้าจากนอกพื้นที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับทตพงศ์ นามวัฒน์ และธนพร จนาพิระกนิษฐ (2566) ที่ระบุว่า การเพิ่มช่องทางจำหน่ายออนไลน์ช่วยเพิ่มรายได้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ และยังสอดคล้องกับศิรินทิตย์ กุลจิตรตรี และสุวิมล มธุรส (2566) ที่เสนอว่า นวัตกรรมดิจิทัลและการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการตลาดออนไลน์เป็นแนวทางหลักในการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งในยุคดิจิทัล สรุปได้ว่าการตลาดออนไลน์ช่วยเปลี่ยนวิถีการจำหน่ายของชุมชนจากตลาดท้องถิ่นสู่ตลาดดิจิทัล ทำให้เกิดผู้ประกอบการท้องถิ่นยุคใหม่ ซึ่งเป็นทิศทางสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากในอนาคต

4. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า กลุ่มอาชีพมีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบด้านการเงินและบัญชี จัดทำสมุดรายรับรายจ่าย และสรุปผลการดำเนินงานทางการเงินทุกเดือนอย่างต่อเนื่อง สมาชิกมีความรู้เรื่องการคำนวณต้นทุน กำไร และการตั้งราคาขายมากขึ้น ความโปร่งใสทางบัญชีช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความสามัคคีในกลุ่ม สอดคล้องกับอนงค์วรรณ อุประดิษฐ์ (2566) พบว่า การเข้าใจต้นทุนและการจัดการรายได้ของกลุ่มจักสานผักตบชวาเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้กลุ่มมีผลตอบแทนสูงกว่าต้นทุน และยังสอดคล้องกับรวีกานต์ อำนวย (2567) ที่เน้นว่าความรู้ทางการบริหารจัดการและการมีภูมิคุ้มกันทางการเงินคือรากฐานของเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคง สรุปได้ว่าการมีระบบบัญชีที่โปร่งใสและวินัยทางการเงินเป็นเครื่องมือสร้างทุนทางสังคมภายในชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนและความมั่นคงในชีวิตของสมาชิกกลุ่มอาชีพ

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับนวัตกรรมหัตถกรรมชุมชนเกิดโมเดลการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงนิเวศ ซึ่งผสมผสานหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน เข้ากับการพัฒนาเชิงนวัตกรรม โดยใช้ผักตบชวาแทนวัสดุพลาสติก ผลิตภัณฑ์คือผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 กลุ่มอาชีพหัตถกรรมในชุมชน สามารถใช้ความรู้เรื่องการคำนวณต้นทุน การทำบัญชี และการตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มรายได้ ลดต้นทุน และสร้างแบรนด์ท้องถิ่นให้มีเอกลักษณ์

1.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม สามารถนำกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากแบบมีส่วนร่วมไปใช้เป็นการศึกษา และจัดหลักสูตรอบรมระยะสั้นด้านการตลาด การออกแบบ และการบริหารกลุ่มอาชีพ

1.3 หน่วยงานท้องถิ่น (เทศบาลฯ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) สามารถนำผลการดำเนินงานไปขยายผลในหมู่บ้านอื่น จัดตั้งศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมผักตบชวา และบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนระดับตำบล

1.4 กลุ่มอาชีพ/เทศบาล ควรจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน/เงินออม เพื่อให้เกิดความมั่นคงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และให้มหาวิทยาลัยติดตามประเมินผล ยอดขายและระบบบัญชีในระยะ 1 ปีหลังจบโครงการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การขยายกลุ่มศึกษาไปยังกลุ่มอาชีพอื่น ศึกษาและเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อสร้างต้นแบบการพัฒนาเฉพาะพื้นที่

2.2 การศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลขั้นสูง เช่น การใช้แพลตฟอร์ม e-commerce ระบบบัญชีออนไลน์ หรือ AI Chatbot เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตลาดของกลุ่มอาชีพ

2.3 การติดตามผลระยะยาว ประเมินผลด้านรายได้ คุณภาพชีวิต และความยั่งยืนของกลุ่มอาชีพหลังสิ้นสุดโครงการ 6 เดือน ถึง 1 ปี

2.4 ควรเพิ่มการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการพัฒนา 4 ด้าน กับความยั่งยืนของกลุ่มอาชีพ หรือศึกษา การเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพของ PAR กับวิธีพัฒนาอื่น ๆ ในการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก

เอกสารอ้างอิง

- กฤติกา ทรัพย์พ่วง, วิจิตรา ศรีสอน, และศิริโรตม์ ภาคสุวรรณ. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์งานจักสาน ผักตบชวา: กรณีศึกษา ตำบลสรรพยา อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(3), 874–890.
- ชล บุนนาค และภูษณิศรา กมลนรเทพ. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)*. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2568, จาก <https://www.sdgmove.com/2019/09/27/sep-and-sdgs/>
- ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา. (2559). ผลกระทบที่หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 36(1), 67-80.
- ทัตพงศ์ นามวัฒน์ และธนพร จนาพิระกนิษฐ์. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ทางการตลาด วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสาน ผักตบชวา อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารสหวิทยาการการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*, 5(2), 95–112.

เทศบาลตำบลแวงน่าง. (2568). *ประวัติและข้อมูลสภาพทั่วไป*. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2568, จาก

<https://waengnang.go.th/public/list/data/index/menu/1142>

รวีกานต์ อำนวย. (2567). การพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากภายใต้การทำเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก. *วารสารศิลปการจัดการ*, 8(4), 1-17.

ศิรินทิพย์ กุลจิตรตรี และสุวิมล มธูรส. (2566). นวัตกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 17(55), 453-466.

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 (ฉบับย่อ)*.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อนงค์วรรณ อุปประดิษฐ์. (2566). ต้นทุนและผลตอบแทนการสานกระเป๋าสานจากเส้นพลาสติกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานบ้านแม่หลวง อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 13(4), 252-263.